

Životinje u religijama i mitologiji starih naroda (4. dio)

Animals in the Religions and Mythology of Ancient Peoples (Part 4)

Džaja, P.*, J. Grbavac, M. Palić, Z. Horvat, K. Severin

Sažetak

U četvrtom dijelu ovog rada kao božanstva, mitska bića ili čudovišta opisane su životinje: slon, svinja, škorpion, tigar, vidra, vjeverica, vuk, zec, zmija i žaba. Od svih prikazanih životinja u ovom radu najčešće je štovana zmija, bilo da je prikazivana u izvornom obliku bilo s dijelovima ljudskog i životinjskog tijela različitih životinja (hibrid). Osim zmije u starim su civilizacijama ljudi najčešće štovali slona, tigra i vuka. Životinje su prema svojim odlikama u različitim civilizacijama bile simbol snage (slon), prosperiteta, sreće, hrabrosti, blagostanja, strasti, naivnosti i prljavštine (svinja), hrabrosti i apsolutne moći (tigar), ženske energije (vidra), ravnoteže rada i igre (vjeverica), odmetnika, bjegunca i pohlepe (vuk), ponovnog rađanja i izvor života (zec), znanstvene tajne i plodnosti (zmija) te plodnosti (žaba).

Ključne riječi: religija, mitologija, stari narodi, slon, svinja, škorpion, tigar, vidra, vjeverica, vuk, zec, zmija i žaba

Abstract

In the fourth part of this study, the following animals are described as deities, mythical beings or monsters: elephants, pigs, scorpions, tigers, otters, squirrels, wolves, rabbits, snakes and frogs. Of all the animals depicted in this study, the snake is most often worshipped, whether depicted in its original form or with some human or animal body parts, including the body parts of different animal species (hybrid). Besides the snake, the following animals were most often worshipped in ancient civilizations: the elephant, tiger, and wolf. According to their characteristics, different civilizations considered these animals to be a symbol of strength (the elephant), prosperity, happiness, courage, well-being, passion, naivety and dirt (the pig), courage and absolute power (the tiger), feminine energy (the otter), the balance of work and play (the squirrel), a greedy outlaw and fugitive (the wolf), rebirth and the source of life (the rabbit), scientific secrets and fertility (the snake) and a symbol of fertility (the frog).

Key words: religion, mythology, ancient peoples, hybrids, monsters, oracular animals

34. Slona posebno štiju zemlje Indokine. Jedan od najmoćnijih hinduističkih bogova Ganesha bog je mudrosti i blagostanja koji ima slonovsku glavu i torzo čovjeka. U hramovima podignutim slonovima neudane žene pjevale su im pjesme. U hinduizmu vlada mišlje-

nje da Zemlja počiva na leđima slonova koji su simbol kraljevske snage. Budisti su mišljenja da je Buda začeo kad je njegova majka sanjala njegov silazak s neba u obliku bijelog slona. Na Tajlandu se vjeruje da bijeli slon ima dušu umrle osobe, pa čak možda i Bude. Zato

Dr. sc. Petar DŽAJA, dr. med. vet., redoviti profesor u trajnom zvanju, dr. sc. Jozo GRBAVAC, dr. med. vet., izvanredni profesor, Agronomsko i prehrambeno-tehnološki fakultet Sveučilišta u Mostaru, Magdalena PALIĆ, univ. mag. med. vet., asistentica, Zlatko HORVAT, dr. med. vet., Horvat obrt za veterinarsku praksu i trgovinu, Krapinske Toplice, dr. sc. Krešimir SEVERIN dr. med. vet. redoviti profesor, Zavod za sudsko i upravno veterinarstvo, Veterinarskog fakulteta u Zagrebu. Dopusni autor: dzaja@vef.hr

će onaj tko u šumi ulovi bijelog slona i donese ga kralju dobiti nagradu doživotnog uzdržavanja od države koja je dugo imala zastavu s likom slona. Trinaestog ožujka slavi se nacionalni praznik – Dan slonova (Anonymus, 2022. a). Za albino-slonove postoji poseban zakon. Svi se oni smatraju osobnim vlasništvom kralja (u Tajlandu još postoji monarhija) te su u posebnom poglavlju njihova ustava navedena prava ovih životinja. Slonovi koji su služili za teški fizički rad mogli su se umiroviti sa 60 godina (160 dolara) (Anonymous, 2022. a). U nekim se dijelovima Indije i Kine vjeruje da duša slonova može ozlijediti ljude nakon smrti, a kult bijelog slona susrećemo i u južnoj Etiopiji. Slonovi se spominju i u Kuranu (Cvitković, 2021.).

34.1. Ganesha je Bog prikazan u ljudskom obliku sa slonovom glavom, široko štovan kao zaštitnik umjetnosti i znanosti, intelekta i mudrosti. Kao bog početaka, počašćen je na početku obreda i ceremonije. Ganesha je bio zaštitnik slova i učenja tijekom pisanja.

34.2. Airavataje je mitološki bijeli slon koji nosi hinduističkog boga Indra.

34.3. Erawan (tajlandski: iz Pāli Erāvana, ili na sanskrtu Airāvana) tajlandska je verzija Airavata. Prikazan je kao golemi slon s tri ili katkad trideset i tri glave koje se često prikazuju s više od dvije kljove.

34.4. Gajamina, Gadjamina, Gaja minah ili Eon mitska je figura na čelu sa slonom s tijelom ribe koja se koristi za patulanganske sarkofage na Baliju.

34.5. Gajasimha je mitska životinja s tijelom lava i glavom slona. U Angkoru je prikazan kao čuvar hramova i nosač ratnika.

34.6. Gajasura je demon slona kojega je ubio Šiva.

34.7. Gajendra je slon koji je spasio Višnu iz kandži Huhua, krokodila (legenda o Gajendri Mokshi).

34.8. Vinayaki je hinduistička božica sa slonovskom glavom koja je općenito povezana s bogom mudrosti.

34.9. Reachisey je mitska životinja s lavljom glavom, kratkim slonovim trupom i ljuskavim tijelom zmaja.

34.10. Yali (Vyala ili Vidala na sanskrtu) mitsko je stvorenje viđeno u mnogim hinduističkim hramovima, često isklesano na stupovima. Može se prikazati dijelom kao lav, slon, konj i u sličnim oblicima.

34.11. Hatsadiling je mitsko je stvorenje s glavom i tijelom lava, trupom i kljovama slona, češljem pijetla i ptičjim krilima.

34.12. Monoceros je stvorenje s glavom jelena, tijelom konja, stopalima slona i repom svinje.

34.13. Baku je japansko stvorenje s glavom slona, ušima nosoroga, nogama tigra, tijelom medvjeda i repom krave.

34.14. Navagunjara je hinduističko biće s glavom pijetla, vratom pauna, leđima bika, repom zmijske, trima

Slika 1. Gajamisha

https://en.wikipedia.org/wiki/Gajasimha#/media/File:Gajasimha,_view_1,_Thap_Mam,_13th_century,_Binh_Dinh_-_Museum_of_Cham_Sculpture_-_Danang,_Vietnam_-_D5C01444.JPG

nogama koje pripadaju slonu, tigru, jelenu ili konju, a četvrti je ud ljudska ruka koja drži lotos (Anonymus, 2022.b).

34.15. Pyinsarupa je burmansko miješano stvorenje u obliku bika, šarana, slona, konja i zmaja (Anonymus, 2022.b).

35. Svinja je u drevnom Egiptu, Siriji i Kini bila sveta životinja, simbol prosperiteta i sreće. U hinduističkoj se religiji pojavljuje kao avatar boga Višnua, a njezin je glavni simbol budistička božica Vajravara (Tibet, Neplal). Kod Kineza je ona simbol hrabrosti i blagostanja, strasti i naivnosti. U Japanaca je divlja svinja vrhovni bog rata. Na hilendarskoj ikoni, u desnom donjem kuti ikone *Povratak bludnog sina Ocu* naslikano je pet velikih svinja i dva mala prasca. Kod židova i muslimana predstavljena je kao nečista životinja. Naime Mišna je zabranjivala uzgoj svinja, dok je u židovskoj religiji bilo zabranjeno konzumiranje svinjskog mesa i uporaba svinjske masti. Tako je bilo i kod Asiraca, Egipćana i Babilonaca, a nisu ga jeli ni

sljedbenici boga Atisa, narod Pesinusa te obožavatelj Adonisa. Kuran također zabranjuje jedenje svinjetine, kao i adventisti sedmog dana¹ (Cvitković, 2021.). U kršćanstvu je svinja slika demona požude koji je zauzeo čovjeka, a u keltskoj je tradiciji svinjama dodijeljena uloga spasitelja cijelog odreda koji je završio na „posvećenoj“ zemlji (Anonymous, 2022. a).

35.1. Varaha je avatar hinduističkog boga Višne, i prikazivan je u obliku vepra.

35.2. Emūsha je vepar koji je podigao zemlju, a predstavljen je u crnoj boji sa stotinu ruku (vjerojatno klica avatara Varaha).

35.3. Monoceros je stvorenje s glavom jelena, tijelom konja, stopalima slona i repom svinje (Anonymous, 2022.c).

35.4. Man Bear Pig stvorenje je koje se prikazuje u jednakim dijelovima čovjeka, medvjeda i svinje (Anonymous, 2022.c).

36. Škorpion je štovan u starom Egiptu. Božica Serqeut prikazana je kako nosi škorpiona na pokrivaču za glavu. Kao božice škorpiona manje su poznate bile Hededet i Ta-Bitjet. Serqeutovo štovanje sa slikama škorpiona vrlo je staro iako se postavlja pitanje je li izvorna životinja na njezinu pokrivalu zapravo vodeni ili kopneni škorpion. Skupina od sedam škorpiona pojavljuje se kao izidin zaštitnik u mitu o podizanju svog sina Horusa (Anonymous, 2022.d).

36.1. Muškarac Škorpion prikazivan je kao polučovjek i poluškorpion.

36.2. Mantikora je u grčkoj mitologiji mitološko biće, vrsta Himere s ljudskom glavom, s rogovima, sivim očima, trima redovima željeznih zubi i glasnom rikom poput trube, s lavljim, katkad crveno obojenim tijelom i zmajevim ili škorpionovim repom kojim može pucati otrovne dlake da bi onesposobila plijen. Katkad se prikazuje i s velikim krilima.

36.3. Ájakava je otrovni škorpion spomenut u Rig Vedi (Anonymous, 2022.b).

36.4. Chelamma je božica škorpiona, podrijetlom iz južne Karnatake (Anonymous, 2022.b).

36.5. Selkis je božica čarolije i magije u starom Egiptu koja se prikazuje kao škorpion (Anonymous, 2022.e).

36.6. Serket (Selket) u egipatskoj je mitologiji božica koja je prikazivana u obliku žene sa škorpionom na glavi.

37. Tigar je iznimno važan u kineskom mitu i kulturi jer je jedan od 12 kineskih zodijaka životinja. On u kultura-ma istočne Azije zamjenjuje lava predstavljajući kraljevstvo, neustrašivost i bijes (Anonymous, 2022.d).

¹ Sura 20:19-20

U Kini je jedan od elemenata prirode, a posebno značajnije ima u Vijetnamu i Tajlandu (Anonymous, 2022.a). Na zapadu Tajlanda postoji budistički hram poznat kao Manastir Tigar, gdje redovnici slobodno „komuniciraju“ s grabežljivcima, bez bilo kakvih sredstava zaštite (Anonymous, 2022.a). U Kini (predgrađe Kunminga) sačuvana je tradicija naroda Yi koji štiju tigra. Ova je atrakcija kip tigra koji reži, visine od 5 m (Harrell i Yongxiang, 2003.), a pronađeni likovi tigra na malim kamenčićima koji su nošeni kao amajlije dokaz su da je tigar imao zaštitnu moć (Waterbury, 1952.). Zapadno božanstvo kraljice majke, Hsi Wang Mu, nekad je posjedovalo tigrov rep na svojim prikazima, i poput tigra bilo je povezano s planinama. Tigar je bio božanstvo za žitelje Tunguse. U korejskoj povijesti tigar je smatran čuvarom koji tjera zlog duha i svetim bićem koji donosi sreću, odnosno simbolom hrabrosti i apsolutne moći. U budizmu postoji svetište koje čuva sliku duha čuvara planine nazvan Sansintaengwa. Tigar se štije u hinduizmu jer je povezan s božanstvima Šivom i Durgo, u Nepal u se održava festival tigra, a pleme u Indiji Warli štije Waghija, gospodara tigrova u obliku bezobličnog kamena. Tigar se štije i u vijetnamskoj religiji i religiji Dongbei (Anonymous, 2022.d).

37.1. Keibu Keioiba prikazan je kao čovjek s glavom tigra u manipulskom folkloru.

37.2. Nue je japansko stvorenje s majmunskom glavom, tigrovim nogama, psećim tijelom i zmijskim repom (Anonymous, 2022.c).

37.3. Baku je Japansko stvorenje s glavom slona, ušima nosoroga, nogama tigra, tijelom medvjeda i repom krave (Anonymous, 2022.c).

37.4. Gwazi je stvorenje s glavom tigra i tijelom lava (Anonymous, 2022.c).

37.5. Budhi Pallien zastrašujuća je božica šuma i džungli koja luta sjevernom Indijom, posebno Assamom, u obliku tigra.

37.6. Vyaghrapada je stvorenje s nogama tigra koji je bio jedan od mitskih rišija (kadulje) drevne Indije (Anonymous, 2022.c). Legenda kaže da je Vyaghrapada bio riši i da mu je povjeren zadatak da ubere svježe cvijeće, netaknuto čak ni od medonosnih pčela, kako bi ga ponudio Shivi. Dok je čupao cvijeće, Vyaghrapada se ranio zbog trnja i hrapave površine. Shiva mu je podario tigrova stopala i to je okončalo mudračeve patnje (Anonymous, 2023.a).

37.8. Navagunjara je biće iz hinduističke mitologije prikazivano s glavom pijetla, vratom pauna, leđima bika, repom zmije, s tri noge slona, tigra, jelena ili konja, dok je četvrti ud bila ljudska ruka u kojoj je držao lotos (vidi 34.14.). U hinduizmu to je mitsko stvorenje sastavljeno od devet različitih životinja.

37.9. Kalidahs je napola tigar, a napola medvjed

(prvi se put pojavljuje u knjizi *Divni čarobnjak iz Oza* autora L. Frank Bauma).

38. Vidra je u indijanskoj mitologiji simbol ženske energije, a u slučaju pojave vidrina duha čovjeku to mu je znak da se razvedri. Vidrin je duh buđenje znatiželje, znak istraživanja novih stvari (Anonymous, 2022.g).

39. Vjeverica je u indijanskoj mitologiji ravnoteža između rada i igre (Anonymous, 2022.g).

40. Vuk je simbol odmetnika i bjegunca, a u kineskoj je religijskoj tradiciji simbol pohlepe. U Babilonu (*Ep o Gilgamešu*) spominju se crni vukovi. Ti su grabežljivci imali sveti status čak i među Rimljanima, jer je vukodlak hranio Romula i Rema, osnivače Rima. Rimljani su vuka povezivali s bogom Marsom, u Bibliji je predstavljen kao grabežljivo biće, a u Suri se spominje da vuk može pojesti čovjeka (Cvitković, 2021.). Kod sjevernoameričkih se Indijanaca smatra zaštitnikom djece i žena, kao i bratom lovaca. Postojao je kult vuka i među slavenskim narodima. Vjerovalo se da duhovi kruha imaju izgled vukova, pa su se upravo tim životinjama okrenuli seljaci koji su se molili za žetvu. U mitologiji skandinavskih naroda vuk je bio preteča kraja svijeta, ili Ragnarok. Vjerovalo se da će golemi vuk po imenu Fenrir, kojeg su bogovi privezali, na kraju vremena biti oslobođen od okova i ubiti Odina, vrhovnog skandinavskog boga. Danas je vuk predmet obožavanja sjevernoameričkih Indijanaca. Smatra se zaštitnikom djece i žena, a mnoga plemena vjeruju da su njihovi preci bili vukovi. Ovim se životinjama pripisuje posebna mudrost, pa indijanski šamani često izvode rituale tijekom kojih pitaju mišljenje predatora o određenom pitanju (Anonymous, 2022.a). Indijanci su vjerovali da kad se pojavi vuk, to je znak da se obrati pažnja na instinkte i intuiciju (Anonymous, 2022.g). Vuk je dakle čest motiv u temeljnim mitologijama naroda Euroazije i Amerike, a povezan je s opasnošću i razaranjem (Anonymous 2022.k).

40.1. Wepwawet je bog u obliku vuka, šakala, psa ili čovjeka s glavom navedenih životinja.

40.2. Vukodlak je stvorenje koje se u noćima punog mjeseca pretvara u vuka odnosno zvijer nalik na čovjeka, a inače je čovjek. Vukodlak u staroj grčkoj mitologiji (slav. *vlkodlakъ*, engl. *werewolf*), čovjek-vuk, poznat je i kao likantrop (grč. *λυκάνθρωπος*; *lykánthropos*: *λύκος*, *lykos* – vuk i *άνθρωπος*, *anthrōpos* – čovjek).

40.3. Wolftaur je stvorenje prikazivano kao polučovjek, poluvuk. Imaju ljudski torzo, glavu i ruke, donji je dio tijela pseći, uši, rep i kandže bika te tijelo mišićavo poput vuka.

40.4. Fenrir (ili **Fenrisulfr**, **Vuk Fenrira**, **Fenris**) prema nordijskoj je mitologiji mitološko biće – vuk, sin Lokija i Angrbođe.

Slika 2. Wolftaur

<https://www.deviantart.com/lizkay/art/WolfTaur-sketch-commission-1-682069280>

40.5. Crocotta (ili *corocotta*, *crocuta* ili *leucrocotta*) mit-ski je pas-vuk iz Indije ili Etiopije, povezan s hijenom, za kojega se kaže da je smrtonosni neprijatelj ljudi i pasa.

40.6. Enfield je heraldičko stvorenje s glavom lisice, katkad krilima orla, tijelom lava i repom vuka.

40. 7. Anubis je u Egipatskoj mitologiji bog podzemlja u obliku vuka, šakala ili psa, ili čovjeka s glavom navedenih životinja. Glava mu je bila crna i podsjećala je na plodno tlo uz rijeku Nil. Bio je zaštitnik mumifikacije i zaštitnik grobnica, a prije je bio vrhovni bog podzemlja (Anonymous, 2022.i). Njegova je uloga u podzemlju bila vaganje srca, središta misli i osjećaja. U Novom se kraljevstvu pojavio pečat s njegovim likom.

40.8. Upuat je u egipatskoj mitologiji bog u obliku vuka koji je poštovan kao vodič i izviđač. Bio je zaštitnik mrtvih i zbog toga je poistovjećivan s Ozirisom (Anonymous, 2022.h).

41. Zec je u plemenskim religijama Sjeverne Amerike u središtu stvaranja. U Mezopotamiji i Siriji on je simbol smrti i ponovnog rađanja. U ranom se kršćanstvu stavlja na nadgrobne ploče, dok danas među kršćanima jaja ukrašena zecom simboliziraju izvor života (Cvitković, 2021.). U starom Egiptu božica zec nazvana Wenut bila je povezana s gradom Hermopolisom (Anonymous, 2022.d). U Sjevernoj je Americi plemenu Algonquian glavno božanstvo bio moćni veliki zec.

41.1. Rompo je mitološka zvijer s glavom zeca, ljudskim ušima, tijelom nalik na kostur, prednjim rukama jazavca i stražnjim nogama medvjeda. Hrani se samo ljudskim leševima, a govorilo se da tiho kuku-riče dok jede.

41.2. Skvader je švedsko stvorenje s prednjim i stražnjim nogama zeca i leđima, krilima i repom ženskog tetrijeba.

41.3. Jackalope je jarac-zec s rogovima antilope, a ponekad i repom i/ili nogama fazana.

41.4. Wolpertinger je stvorenje s glavom zeca, rogovima jelena te nogama i krilima ptice.

42. Zmijino ime Asklabos znači gmizavac, a sklapian je bog zmija. Asklepije ima simbol zmije, kao i njegova kćer Higijee. Grčki i rimski liječnici na svojim nadgrobnim spomenicima imali su znak zmije kao znak da su bili liječnici. Smatra se da je medicina dobila znak zmije zato što je smatrana znanstvenom tajnom koja krije svoje tajne prema neupućenima. Kod primitivnih naroda predstavlja totem plemena. Zmije imaju poseban status u Indiji. Mogu se vidjeti na ulici, pa čak i u hotelima s pet zvjezdica. Indijanac koji kod kuće vidi zmiju neće je izbaciti iz kuće, još manje će je pretući štapom, no pokušat će je nagovoriti da napusti kuću. Ako to ne pomaže, onda treba u kuću pozvati "stručnjaka" – šarmera zmija. Čak se i slučajno ubijanje zmije u Indiji smatra grijehom. U slučaju smrti zmije ona ima pogreb – iznad nje se čitaju molitve, a poslije se tijelo spaljuje. Postoji i poseban odmor posvećen zmijama – *nagapanchi*. Za praznik koji se slavi u srpnju zmije se posebno donose iz šume i puštaju u gradove te ih se zasipa cvijećem. No Indijci su uvjereni da zmije grizu samo grešnike, koji prema njima postupaju s nedovoljnim poštovanjem (Anonymous, 2022.a). Sumerani su imali boga zmija Nigizzda. U Europi, Srednjem istoku, Indiji i Kini zmija je simbol plodnosti. Prema hinduističkom vjerovanju postoji divovska zmija na kojoj je ležao bog Višnu. U sjevernoj Indiji štovana je muška verzija zmije nazvana kraljem zmija, dok su u južnoj Indiji štovane žive zmije. U Bengalu je kult Manasa bio posvećen antropomorfnoj božici zmija Manasa (Anonymous, 2022.d i Anonymous, 2022.a). Klu je zmijsko božanstvo u tibetanskom budizmu, a Manaša božica zmija u Bengalu. Zebanija je prema islamu zmija koja muči ljude u paklu. U vjerovanju židova Mojsijev i Aronov štap pretvoren je u zmiju.^{2,3,4} Iako je zmija prokleta životinja, naime židovi smatraju da je Evu navela na grijeh, ipak Sv. Franjo oslovljava zmiju sestrom. U suri se navodi da Bog naređuje Musi da baci štap koji postade zmija koja gmiže,⁵ te da Musa baci svoj štap koji se kreće kao brza zmija. Na jugoistoku SAD-a članovi nekih karizmatičkih crkava vrše bogoslužje držeći u rukama žive zmije otrovnice pomoću kojih se može proricati nečija sudbina (ofiomantija).

2 Izlazak, 4,3.

3 Izlazak, 7:9-10.

4 Sura 20:10.

5 Sura 20:19-20.

Hibridi čovjeka i zmije te drugih životinja

42.1. Lilit (hebr. תיליל) ženski je demon, prva Adamova žena koja je, poput njege, stvorena iz zemlje te je na osnovi toga zahtijevala ravnopravnost s njim. No kako se nije uspjela izboriti za jednak položaj, u ljutnji je napustila raj. Bog je poslao tri anđela po nju kako bi je vratio Adamu, ali ona se odbila vratiti, pa ju je Bog prokleo. Najčešće se opisuje kao lijepa žena duge crvene kose s donjim dijelom tijela u obliku zmije.

42.2. Tifon je bog u staroj grčkoj mitologiji (grč. Τυφωεύς, *Typhōeus*), Ehidnin partner, opisan kao muškarac koji od struka ima dva zmijska repa, sto zmijskih glava umjesto prstiju koje iz očiju isijavaju vatru. Tifon i Ehidna roditelji su većine grčkih čudovišta: dvoglavog psa Ortra (s kojim je Ehidna rodila Nemejskog lava i Sfingu), troglavog psa Kerbera, spomenute lernejske hidre, strašne Himere i mnogih drugih čudovišta.

42.3. Lernejska hidra jest čudovište sa zmijskim tijelom i devet zmajevih glava. Živjela je u močvari blizu grada Lerne. Ispuzala bi iz svoje jazbine i uništila čitava stada. Pobjeda nad hidrom bila je jedan od Herkulovih podviga.

42.4. Lerneova hidra zmijsko je čudovište s otrovnim dahom, a opisana je kao zmija s devet, pa i pedeset glava.

42.5. Bazilisk (grč. βασιλεύς, kralj) u grčkom je i europskom carstvu životinja kralj reptila, čije je ime grčkog podrijetla i znači „mali kralj“. Plinije Stariji u osmoj knjizi *Prirodoslovlja* (*Naturalis Historia*) iz 79. godine piše da je to zmija dužine 12 prstiju koja na glavi ima svijetlu mrlju u obliku krune ili dijademe. U srednjem se vijeku spominje kao četverohybrid s krunom i žutim perjem pijetla.

42.6. Zmaj (zmijske noge) čudovište je koje rese velike i moćne zmijske noge, žensko lice s vratom koji završava tijelom zmije (Vincent od Beauvaisa).

42.7. Dracotaur je stvorenje prikazano kao pola čovjek, pola zmaj.

42.8. Drakaina (grč. δράκαινα) ženska je zmija ili zmaj koja često ima određene ljudske karakteristike ili je hibrid čovjeka i zmaja/zmije. Ona je hibrid čovjeka i zmije čije zmijsko tijelo završava zmijskom glavom, a Arstofan kaže da ima sto glava i da živi u podzemlju. Njezin je partner bog Tifon, muškarac s dva zmijska repa i sto glava. Poznate su drakaine Poina, Kampa i Sibarija te Ehidna.

42.9. Drakon je u staroj Grčkoj najčešće zmijoliki zmaj koji je bio primjer terora. Muška i ženska bića povezana sa zmajevima i zmijama u starogrčkoj mitologiji zvali su se drakoni ili drakaine.

42.10. Python je strašni zmaj koji je živio u klisuri.

42.11. Ehidna (grč. Εχιδνα – otrovna zmija) prema grčkoj je mitologiji Forkova i Ketina ili pak Tartarova i Gejina kći, s jednom ili više ljudskih glava, nimfastim tijelom te strašnim i ogavnim zmijskim donjim dijelom koji je katkad podijeljen u dva dijela. Heziod spominje da joj zmijska polovica završava zmijskom glavom, a Aristofan piše da ima sto glava i živi u podzemlju. Imala je dugački zmijski rep kojim se kretala, do pojasa je imala žensko tijelo, a glava joj je bila ukrašena otrovnim zmijskim. **Ehidine** sestre bili su hibridi u obliku starice s labudim tijelom.

42.12. Ketu – Asura ima donje dijelove zmije za koju kažu da ima četiri ruke. Personificirani kao božanstvo, Rahu i Ketu smatraju se dvjema polovicama besmrtnog Asura (demon) Svarbhanua, kojemu je bog Višnu odrubio glavu. U hinduističkoj astrologiji Ketu predstavlja karmičke zbirke dobrih i loših, duhovnost i nadnaravne utjecaje. Ketu označuje duhovni proces profinjenosti materijalizacije u duhu te se smatra i zlotvornim i korisnim s obzirom na to da uzrokuje tugu i gubitak, a ipak u isto vrijeme okreće pojedinca Bogu. Drugim riječima, uzrokuje materijalni gubitak kako bi se u osobe nametnuo duhovni pogled. Ketu je *karaka* ili pokazatelj inteligencije, mudrosti, nevezanosti, fantazije, prodornog uvida, poremećenosti i psihičkih sposobnosti. Vjeruje se da Ketu donosi blagostanje obitelji poklonika, uklanja posljedice zmijskog ugriza i bolesti koje proizlaze iz otrova. On daruje dobro zdravlje, bogatstvo i stoku svojim poklonicima. Ketu je gospodar trojenakšatre ili lunarne palače: Ashvini, Magha i Mula. Smatra se odgovornim za *mokšu*, *sannyasu*, samospoznaju, *gnanu*, kolebljivu prirodu, nemir, endokrini sustav i vitko tijelo. Ljudi koji dođu pod utjecaj Ketua mogu postići velike visine, većina njih duhovne (Anonymus, 2023.b).

42.13. Naga je izraz koji se odnosi na mješavine ljudi i zmija bilo koje vrste.

42.14. Nü Wa je žena s donjim dijelom tijela zmije u kineskom folkloru.

42.15. Nure-onna stvorenje je s glavom žene i tijelom zmije. **Nure-onna** (濡女 – mokra žena) japanski je *yōkai* koji podsjeća na gmazovsko stvorenje s glavom žene i tijelom zmije. Također se smatraju paranormalnim fenomenom na moru pod imenom **nureyomejo**. U legendama se često kaže da konzumiraju ljude, ali nemaju jedinstven izgled ili osobnost.

42.16. Tlanachana je božanstvo vode, koje je dijelom žena, a dijelom zmija.

42.17. Juin je biće s licem čovjeka i tijelom zmije.

42.18. Jam je prema ugaritskoj mitologiji sedmoglava divovska zmija koja ima ulogu vladara mora (Levanat-Pričić, 2008.).

42.19. Illuyanaka je prema hetitskoj mitologiji demonska divovska zmija (Levanat-Pričić, 2008.).

39.20. Tiamatm je prema babilonskoj mitologiji divovski ženski demon koji ima tijelo reptila prekriveno ljuskama s ptičjim nogama i pandžama te rogovima bika.

42.21. Ofioteaurus je stvorenje koje je dijelom bik, a dijelom zmija (Grčka).

42.22. Apop (ili **Apopis**) golema je kobra, zmija iz egipatske mitologije. Apop svake noći pokušava požderati Ra dok plovi podzemljem. Set, član posade lađe, napada zmiju i ubija je, ali ona svaki put opet oživljava. Apop predstavlja silu kaosa, a Ra silu božanskog reda. Apop je dijete božice Neit, majke bogova.

42.23. Zmaj je čudovište nalik na golemu zmiju.

42.24. Nehbet je u egipatskoj mitologiji božica kraljevske moći koja je prikazana kao žena s čupavim zmajem na glavi. Vjerovalo se da ona osigurava pobjede faraonima u borbi s njihovim neprijateljima. Bila je zaštitnica rudarstva.

42.245. Jormungqand je zmija svijeta u nordijskoj mitologiji, Lokijev sin (prema nekim je tumačenjima Jormungand muškog roda). Poznat je kao Midgardska zmija (*staronord. Midgarðsormr*).

42.26. Nāga (zmija) u hinduizmu, budizmu, području Mekonga i u još nekim krajevima južne Azije zmioliko je božanstvo koje je zaštitnik rijeka i izvora. Sluge su hindu boga pod imenom Varuna. Nage žive i u palači Patala, u jednom podzemnom gradu.

42.27. Nidhogg ili **Níðhögg** (derač kože) u nordijskoj je mitologiji zmaj koji jede stablo svjetova Yggdrasil i koji je ukleo orla koji je živio na njegovim granama. Govori se da se za vrijeme Ragnaröka bori na strani Lokija. No ni u jednoj poemi Nidhogg se ne bori u Ragnaröku i zato se pretpostavlja da ostaje u Niflheimu za vrijeme borbe.

42.28. Piton (grč. *Python*, lat. *Pytho*) u grčkoj je mitologiji odvratni zmaj sa zmijskim tijelom prekrivenim ljuskama koji je živio u mračnoj guduri pokraj Delfa.

42.29. Amphisbaena, je zmija s glavom na svakom kraju tijela (Grčka).

42.30. Ouroboros je u grčkoj mitologiji zmija uvijena u krug koja grize svoj rep.

42.31. Antaboga je svjetska zmija tradicionalne javanske mitologije. Derivat je iz hinduističkog Ananta Šeša u kombinaciji s javanskim animizmom (Anonymous, 2022.b).

42.32. Gogaji je poznat i kao Jahar Veer Gogga, narodno božanstvo, štovano u sjevernim državama Indije. On je ratnik-heroj regije, štovan kao svetac i bog zmija.

- 42.33. Rahu** je odsječena glava asure zvane Svarbhānu, koja guta sunce i uzrokuje pomrčine. U umjetnosti je prikazan kao zmija bez tijela koja na kolima vuče osam crnih konja.
- 42.34. Šahmaran** je doslovno šah (kralj) zmija. Ova se mitska priča može pratiti od Bliskog Istoka do Indije s različitim varijacijama.
- 42.35. Vritra** ili Ahi jest zmija ili zmaj, oličenje suše i protivnik Indre.
- 42.36. Astika** je napola Brahmin i napola naga, sin Manase.
- 42.37. Kaliya** je zmija koju je osvojio Krišna.
- 42.38. Surasa** je hinduistička božica koja se opisuje kao majka naga (zmija).
- 42.39. Susna** je rogata zmija-demon koja pomaže Asurama u njihovu ratu protiv Deve.
- 42.40. Šeša** je nagaraja ili kralj svih nāga.
- 42.41. Takshaka** spominje se kao kralj Naga.
- 42.42. Vasuki** je nagaraja, jedna od kraljevih zmija hinduističke mitologije, koja se zavija nad Šivinim vratom (Anonymous, 2022.b).
- 42.43. Merestenger** je u staroegipatskoj mitologiji božica Doline kraljeva koja ima kobrinu glavu (Anonymous, 2022.e).
- 42.44. Manasā,** također Mansa Devi, hinduistička je narodna božica zmija, sestra Vasuki i supruga mudraca Jagatkāru (Jaratkāru).
- 42.45. Lamia** je prikazivana poput sirene s donjim dijelom tijela poput zmije i obično je ženskog spola.
- 42.46. Zhuyin** je biće s licem čovjeka i tijelom zmije.
- 42.47. Hatuibwari** je biće nalik na zmaja s glavom čovjeka s četiri oka, tijelom zmije i krilima šišmiša.
- 42.48. Kuk** je muškog spola, s glavom žabe, dok njegova žena ima glavu zmije.
- 42.49. Gorgona** umjesto dlake ima zmijsku kožu s donjim tijelom sličnom zmiji.
- 42.50. Cerberus** je grčki mitološki pas koji je čuvao vrata podzemlja, gotovo uvijek prikazan s tri glave.
- 42.51. Pernata zmija** mezoameričko je duhovno božanstvo koje je imalo tijelo poput zmije i pernata krila.
- 42.52. Ophiotaurus** je stvorenje koje ima donje tijelo bika i gornji dio tijela zmije.
- 42.53. Serpopard** je stvorenje koje je dijelom zmija, a dijelom afrički leopard.
- 42.54. Tatzelwurm** je stvorenje s licem mačke i zmijskim tijelom.
- 42.55. Chimera** je grčko mitološko biće s glavom i prednjim nogama lava, glavom i stražnjim nogama koze te glavom i repom zmije. Rečeno je da može udahnuti vatru iz lavljih usta.
- 42.56. Nue** je japansko stvorenje s majmunskom glavom, tigrovim nogama, psećim tijelom i prednjom polovicom zmijskog repa.
- 42.57. Questing Beast** stvorenje je s glavom i repom zmije, stopalima jelena, tijelom lava i leoparda.
- 42.58. Yali** je hinduističko stvorenje s glavom lava, kljovama slona, tijelom mačke i repom zmije.
- 42.59. Ypotryll** je heraldičko stvorenje s kljovom i glavom vepra, grbavim tijelom deve, nogama i papcima vola ili koze i repom zmije.
- 42.60. Navagunjara** je hinduističko biće s glavom pijetla, vratom pauna, leđima bika, repom zmije, tri noge slona, tigra, jelena ili konja, dok je četvrti ud ljudska ruka koja drži lotos.
- 42.61. Buto** je zmija božica u Donjem Egiptu.
- 42.62. Boginja plodnosti** Velika Mati na Kritu u rukama je držala pitomu zmiju.
- 42.63. Hekata** je grčka proročica koja je kao podzemno božanstvo prikazivana sa zmijom.
- 42.64. Rokurokubi** je u japanskoj mitologiji demon vukodlak sa zmijskim vratom. Danju rokurokubi izgledaju poput običnih ljudi, dok noću stječu sposobnost da jako istegnu vrat, a mogu i promijeniti lice kako bi više uplašili smrtnike. U japanskim su legendama rokurokubi bliski skitnicama koje plaše ljude, špijuniraju ih i dogovaraju svakojake okrutne šale, za koje se katkad prave budale, pijanci, slijepci itd. (Anonymopus, 2022.f).
- 42.65. Raijin** je u Japanu bog groma i munje. Obično se prikazuje okružen bubnjevima (*taiko*) i udara o njih, dakle stvara grmljavinu. Katkad je prikazan i kao dijete ili zmija (Anonymous, 2022.f).
- 42.66. Suijin** je u Japanu bog vode. Obično se prikazuje kao zmija, jegulja, štitnik za usta ili vodeni duh. Budući da se voda smatra ženskim simbolom, žene su uvijek imale glavnu ulogu u štovanju Suijina (Anonymous, 2022.f).
- 42.67. Mehen** je u egipatskoj mitologiji bog zmija, a njegovo ime prevodi se riječju omotan (Anonymous, 2022.i).
- 43. Žaba.** Stari su Egipćani štovali božicu u obliku žabe zvanu Heqet, a bila je božica plodnosti zemlje i reprodukcije. Sljedbenici zen-budizma (Japan) često na svojim crtežima imaju žabu (Cvitković, 2021.). Indijanci su vjerovali da duh žabe potiče na sklad kad god se pojave nove prilike i njezin duh može pomoći ljudima da se ponovno povežu sa ženskom energijom i osjećajima (Anonymous, 2022.g). Ujedinjenjem osam božanstava nastao je praiskonski brežuljak, mjesto gradnje tebanskog hrama. Najvažnije je božanstvo Nun (Kaos) praiskonsko vodeno okrilje cijelog svijeta, koji su čuvale četiri dvospolne žabe i

sedam zmijolikih božanstava. Nazivan je još Ništavilo, Beskrajnost i Mrak. Prikazivan je kao muškarac s bradom, kratkom žabljom glavom, kao kukac ili kao zmija koja ustaje iz vode. Bio je koristan bog jer se brinuo pri rođenju Shua i Tefnuta (Jakovljević, 2020.). Mit Eskima govori o bogu Otširvani koji se sa svojim pomoćnikom Čagan Sukuti spustio s visina te je ugledao žabu kako plovi u vodama. Pomoćnik je preokrenuo žabu na leđa kako bi Otširvani mogao sjesti na njezin trbuh te je zapovjedio pomoćniku da donese malo blata s dna da stavi žabi na trbuh. Nakon što su to uradili, žaba je malo potonula u vodu, a oni su zaspali na njezinu trbuhu koji se pretvorio u Zemlju.

43.1. Hackett je božica-žaba, u starom Egiptu znak života i plodnosti. Egipatski je bog prikazan s glavom žabe.

43.2. Muški Cook ima glavu žabe, dok njegov ženski oblik ima zmijinu glavu (Anonymous, 2022.c).

43.3. Bheki je ime žabe koja u hinduističkoj legendi simbolizira sunce na horizontu. (Anonymous, 2022.b).

43.4. Nun je prikazivan u staroegipatskoj mitologiji kao muškarac s bradom ili katkad sa žabljom glavom (Cvijanović, 2014.).

43.5. Heh (ḥḥ, također Huh, Hah, Hauh, Huah i Hehu) bila je personifikacija beskonačnosti ili vječnosti u egipatskoj mitologiji. Njegovo je ime izvorno značilo "poplava", misleći na vodeni kaos za koji su Egipćani vjerovali da postoji prije stvaranje svijeta. Hehov ženski kolega bio je poznat kao Hauhet, što je ženski oblik njegova imena. Njegov je muški oblik često prikazivan kao žaba ili čovjek sa žabljom glavom, a njegov ženski oblik kao zmija ili čovjek zmijske glave. Glava žabe simbolizirala je plodnost, stvaranje i regeneraciju, a posjedovali su je i drugi muškarci, Ogdoad Kek, Amun i Nun (Anonymous, 2022.i).

Literatura

- ANONYMOUS (2022.a): U kojim se zemljama svijeta koje životinje smatraju svetim? <https://bs.thinkfirsttahoe.org/1638-in-which-countries-of-the-world-which-animals-are-co.html> (Preuzeto 14. 7. 2022.).
- ANONYMOUS (2022.b): Popis legendarnih bića u hinduističkoj mitologiji. https://wikihrr.top/wiki/List_of_legendary_creatures_in_Hindu_mythology (Preuzeto 11.3.2022.).
- ANONYMOUS (2022.c): Popis hibridnih bića u folkloru. https://hr3.wiki/List_of_hybrid_creatures_in_folklore (Preuzeto 11.2. 2022.).
- ANONYMOUS (2022.d): Štovanje životinja – Animal worship – Wikipedia. https://en.wikipedia.org/wiki/Animal_worship (Preuzeto 24.10.2021.).
- ANONYMOUS (2022.e): Popis egipatskih bogova i božica. https://hr.wikipedia.org/wiki/Dodatak:Popis_egipats (Preuzeto 20. 9. 2022.).
- ANONYMOUS (2022.f): Čudovišta japanske mitologije. Japanska mitska bića. <https://100izh.ru/hr/chudovishcha-yaponskoi-mifologii-yaponskie-mificheskie-sushchestva-yaponskii-zloi/> (Preuzeto 22.4.2022.).
- ANONYMOUS (2022.g): 29 Indijanskih duhovnih životinja (i njihova značenja). <https://hr.veganapati.pt/29-native-american-spirit-animals> (Preuzeto 6. 6. 2022.).
- ANONYMOUS (2022.h): Svi egipatski bogovi i božice. Egipatski amuleti. <https://ppzs.ru/hr/all-egyptian-gods-and-goddesses-egyptian-amulets.html> (1. 9. 2022.).
- ANONYMOUS (2022i): Heh. [https://wikihrr.top/wiki/Heh_\(god\)](https://wikihrr.top/wiki/Heh_(god)) (Preuzeto 21. 9. 2022.).
- ANONYMOUS (2022.i): 44 najvažnija egipatska božanstva. <https://hr.thpanorama.com/articles/historia/los-44-dioses-egipcios-ms-importantes.html> (Preuzeto 1.9. 2022.).
- ANONYMOUS (2022.k.): Vukovi u folkloru, religiji i mitologiji. https://upwikihrr.top/wiki/Wolves_in_folklore,_religion_and_mythology (Preuzeto 21. 9. 2022.).
- ANONYMOUS (2023.a): Vyaghrapada. <https://en.wikipedia.org/wiki/Vyaghrapada>. (Preuzeto 11. 01. 2023.).
- ANONYMOUS (2023.a): Ketu. [https://en.wikipedia.org/wiki/Ketu_\(mythology\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Ketu_(mythology)). (Preuzeto 11. 01. 2023.).
- CVIJANOVIĆ, T. (2014.): Egipatska religija. Završni rad. Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku. Filozofski fakultet, Osijek.
- CVITKOVIĆ, I. (2021): Drveće i životinje u religijama. Soc. ekol. Zagreb, 30,131-155.
- JAKOVljević, G. (2020): Jaje u mitovima stvaranja svijeta. Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru. 14, 253-282.
- LEVANAT-PERIČIĆ, M. (2008): Morfologija mitskog čudovišta. Croatica et Slavica Iadertina, Zadar, 531-550.
- HARELL, S., L. YONGXIANG (2003): The History of the History of the Yi, Part II. Modern China, 29, 362-396.
- WATERBURY, F. (1952): Ptičja božanstva u Kini. Artibus Asiae. Supplementum, 10 (2)